Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών
και Μηχανικών Υπολογιστών

ΣΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ
Λυμένα Παραδείγματα – Φυλλάδιο 10
Διδάσκων: Μιχάλης Παρασκευάς

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΟΣ ΜΕΤ/ΣΜΟΣ FOURIER – ΜΕΤ/ΣΜΟΣ FOURIER ΣΗΜΑΤΩΝ ΙΣΧΥΟΣ

- Αντίστροφος μετασχηματισμός Fourier
- Μετασχηματισμός Fourier Σημάτων Ισχύος
- Συσχετίσεις (αυτοσυσχέτιση, ετεροσυσχέτιση)
- Φασματικές Πυκνότητες

1. Αντίστροφος μετασχηματισμός Fourier

📖 Παράδειγμα 1
Να προσδιοριστεί ο αντίστροφος μετασχηματισμός Fourier της συνάρτησης:

$$X(\Omega) = [\delta(\Omega - 2) + \delta(\Omega + 2)] + 3j[\delta(\Omega - 1) + \delta(\Omega + 1)]$$

Απάντηση: Γνωρίζουμε ότι ισχύουν οι μετασχηματισμοί Fourier:

$$\cos(\alpha t) \xleftrightarrow{F} \pi[\delta(\Omega - \alpha) + \delta(\Omega + \alpha)]$$
$$\sin(\beta t) \xleftrightarrow{F} -\pi j[\delta(\Omega - \beta) + \delta(\Omega + \beta)]$$

Επομένως για $\alpha = 2$ και $\beta = 1$ έχουμε:

$$x(t) = F^{-1}\{\pi[\delta(\Omega - 2) + \delta(\Omega + 2] + 3\pi j[\delta(\Omega - 1) + \delta(\Omega + 1)]\}$$
$$= \frac{1}{\pi}\cos(2t) - \frac{3}{\pi}\sin(t)$$

📖 Παράδειγμα 2
Να προσδιοριστεί ο αντίστροφος μετασχηματισμός Fourier της συνάρτησης:

$$X(\Omega) = \frac{4 + 10j\Omega}{-\Omega^2 + 6j\Omega + 8}$$

Απάντηση: Παραγοντοποιούμε τον παρονομαστή, χωρίζουμε το κλάσμα σε δύο επιμέρους κλάσματα και εφαρμόζουμε την μέθοδο επίλυσης του προηγούμενου παραδείγματος, οπότε έχουμε:

$$X(\Omega) = \frac{4 + 10j\Omega}{(2 + j\Omega)(4 + j\Omega)} = -\frac{8}{2 + j\Omega} + \frac{18}{4 + j\Omega}$$

Επειδή ισχύει:

$$Ae^{-\alpha t}u(t) \xleftrightarrow{F} \frac{A}{a + j\Omega}$$

βρίσκουμε:

$$x(t) = F^{-1}\{X(\Omega)\} = F^{-1}\left\{-\frac{8}{2+j\Omega}\right\} + F^{-1}\left\{\frac{18}{4+j\Omega}\right\}$$
$$= -8\,e^{-2t}u(t) + 18\,e^{-4t}u(t)$$
$$= [18\,e^{-4t} - 8\,e^{-2t}]\,u(t)$$

2. Μετασχηματισμός Fourier σημάτων Ισχύος

📖 Παράδειγμα 3 (*)

Να υπολογιστεί ο μετασχηματισμός Fourier του περιοδικού τετραγωνικού σήματος $x(t)$ με διάρκεια παλμού τ και περίοδο T_0:

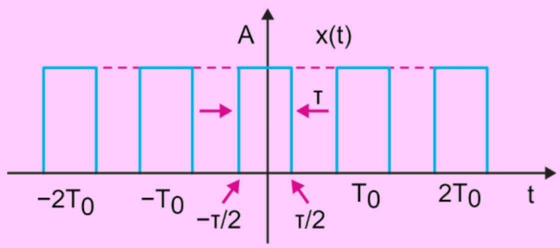

Απάντηση: Γνωρίζουμε ότι ο περιοδικό τετραγωνικό σήμα αναπτύσσεται στη σειρά Fourier:

$$x(t) = \sum_{k=-\infty}^{+\infty} X_k\, e^{jk\Omega_0 t}$$

όπου:

$$X_k = \frac{\tau\Omega_0}{2\pi} sinc\left(\frac{k\Omega_0 t}{2}\right)$$

Λόγω γραμμικότητας του μετασχηματισμού Fourier και αφού $e^{j\Omega_0 t} \xleftrightarrow{F} 2\pi\delta(\Omega - \Omega_0)$, ο μετασχηματισμός Fourier του περιοδικού σήματος είναι:

$$X(\Omega) = 2\pi \sum_{n=-\infty}^{+\infty} X_k\, \delta(\Omega - k\Omega_0)$$

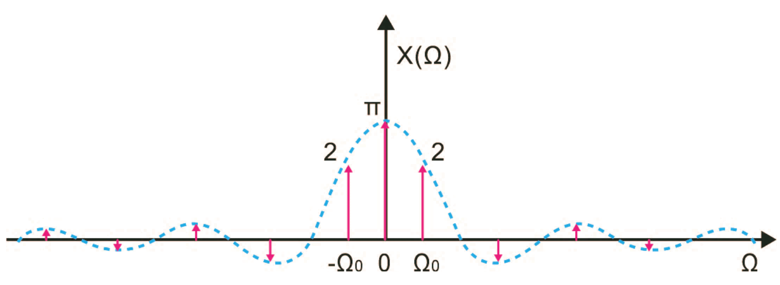

Το φάσμα του περιοδικού τετραγωνικού σήματος.

Σχόλια:

- Ο μετασχηματισμός Fourier του περιοδικού συρμού τετραγωνικών παλμών με περίοδο στο χρόνο T_0, είναι ένας συρμός περιοδικών κρουστικών συναρτήσεων με περίοδο στη συχνότητα $\Omega_0 = 2\pi/T_0$, οι οποίες είναι σταθμισμένες (πολλαπλασιασμένες) με τους συντελεστές X_n της εκθετικής σειράς Fourier.

- Εναλλακτικά, ο μετασχηματισμός Fourier του περιοδικού συρμού τετραγωνικών παλμών προκύπτει από τη δειγματοληψία στη συχνότητα με περίοδο δειγματοληψίας $\Omega_0 = 2\pi/T_0$, του μετασχηματισμού Fourier του αποκομμένου σήματος.
- Η περίοδος $\Omega_0 = 2\pi/T_0$ των κρουστικών συναρτήσεων στη συχνότητα καθορίζεται από την περίοδο T_0 του περιοδικού σήματος.
- Η περιβάλλουσα του φάσματος περιοδικού σήματος ταυτίζεται με το φάσμα του αποκομμένου σήματος (περιοδικό σήμα μίας περιόδου).

(α)

(β)

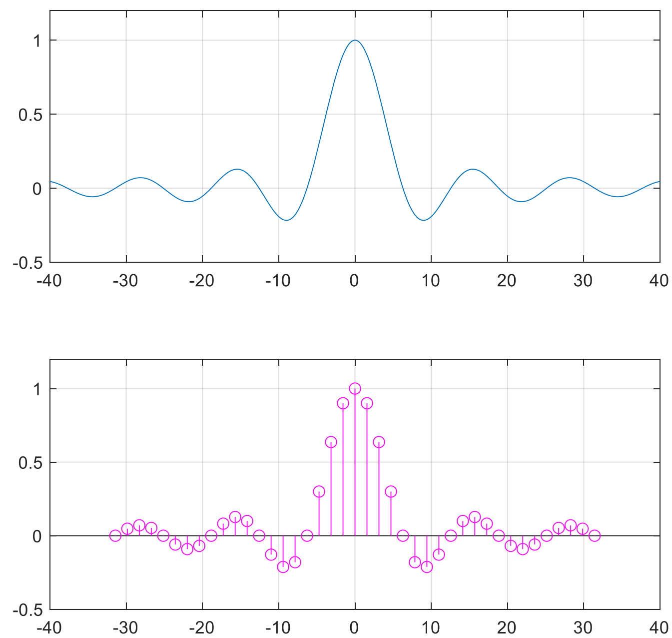

(α) Μετασχηματισμός Fourier «αποκομμένης» συνάρτησης $x_T(t)$

(β) Μετασχηματισμός Fourier περιοδικού σήματος $x(t)$

3. Συσχετίσεις (αυτοσυσχέτιση, ετεροσυσχέτιση)

Παράδειγμα 4

Να υπολογιστεί η συνάρτηση αυτοσυσχέτισης και η φασματική πυκνότητα ενέργειας του τετραγωνικού παλμού πλάτους A και διάρκειας T:

$$x(t) = A\, rect\left(\frac{t}{T}\right)$$

Απάντηση: Το δοθέν σήμα είναι σήμα ενέργειας. Θα υπολογίσουμε τη συνάρτηση αυτοσυσχέτισης:

$$R_{xx}(\tau) = \int_{-\infty}^{+\infty} x(t)\, x(t+\tau)\, dt = \int_{-\infty}^{+\infty} A\, rect\left(\frac{t}{T}\right) A\, rect\left(\frac{t+\tau}{T}\right) dt$$

Λόγω της συμμετρίας του τετραγωνικού παλμού, η αυτοσυσχέτιση ταυτίζεται με τη συνέλιξη, η οποία γνωρίζουμε ότι είναι ο τριγωνικός παλμός. Ας υπολογίσουμε αναλυτικά την αυτοσυσχέτιση.

Ο παλμός $A\,rect\left(\frac{t+\tau}{T}\right)$ λαμβάνει θέσεις στον άξονα του χρόνου οι οποίες καθορίζονται από την τιμή της υστέρησης τ. Προφανώς το παραπάνω ολοκλήρωμα είναι μηδενικό στις περιπτώσεις που οι δύο παλμοί δεν επικαλύπτονται. Με βάση το επόμενο σχήμα (α) αυτό συμβαίνει όταν:

$$-\tau + \frac{T}{2} < -\frac{T}{2} \Rightarrow -\tau < -T \Rightarrow \tau > T$$

και με βάση το σχήμα (β) όταν:

$$-\tau - \frac{T}{2} > \frac{T}{2} \Rightarrow -\tau > T \Rightarrow \tau < -T$$

Επομένως για τιμές της υστέρησης που ικανοποιούν τις σχέσεις $\tau > T$ και $\tau < -T$ η αυτοσυσχέτιση είναι μηδέν. Διακρίνουμε δύο περιπτώσεις τιμής της υστέρησης τ που προκαλούν επικάλυψη των τετραγωνικών παλμών, οπότε παράγεται μη-μηδενικό αποτέλεσμα.

Η πρώτη περίπτωση φαίνεται στο σχήμα (α) και περιγράφεται από την ανισότητα:

$$-\frac{T}{2} < -\tau + \frac{T}{2} < \frac{T}{2} \Rightarrow \ldots \Rightarrow 0 < \tau < T$$

Στην περίπτωση αυτή η τιμή του ολοκληρώματος της αυτοσυσχέτισης υπολογίζεται σε:

$$R_{xx}(\tau) = \int_{-T/2}^{-\tau+T/2} A^2 dt = A^2 t|_{-T/2}^{-\tau+T/2} = \cdots = A^2(T-\tau)$$

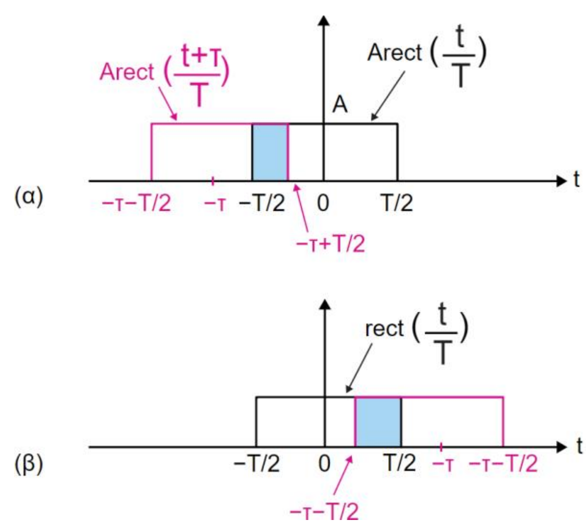

Υπολογισμός αυτοσυσχέτισης για υστέρηση: (α) $0 < \tau < T$, (β) $-T < \tau < 0$.

Η δεύτερη περίπτωση υστέρησης τ που δίνει μη-μηδενικό αποτέλεσμα φαίνεται στο σχήμα (β) και περιγράφεται από την ανισότητα:

$$-\frac{T}{2} < -\tau - \frac{T}{2} < \frac{T}{2} \Rightarrow \ldots \Rightarrow -T < \tau < 0$$

Στην περίπτωση αυτή η τιμή του ολοκληρώματος της αυτοσυσχέτισης υπολογίζεται σε:

$$R_{xx}(\tau) = \int_{-\tau-T/2}^{T/2} A^2 dt = A^2 t|_{-\tau-T/2}^{T/2} = \cdots = A^2(T+\tau)$$

Συνοψίζουμε το αποτέλεσμα στην επόμενη σχέση:

$$R_{xx}(\tau) = \begin{cases} 0, & \tau > T \text{ και } \tau < -T \\ A^2(T+\tau), & -T < \tau < 0 \\ A^2(T-\tau), & 0 < \tau < T \end{cases}$$

Παρατηρούμε ότι το αποτέλεσμα είναι ο τριγωνικός παλμός με κέντρο το μηδέν, διάρκεια $2T$ και μέγιστο πλάτους A^2. Η φασματική πυκνότητα ενέργειας δίνεται από τη σχέση:

$$S_x(\Omega) = |X(\Omega)|^2$$

Επειδή ο μετασχηματισμός Fourier του τετραγωνικού παλμού $A\, rect(t/T)$ είναι:

$$X(\Omega) = AT\; sinc\left(\frac{\Omega T}{2\pi}\right)$$

Επομένως, η φασματική πυκνότητα ενέργειας είναι:

$$S_x(\Omega) = |X(\Omega)|^2 = A^2 T^2\; sinc^2\left(\frac{\Omega T}{2\pi}\right)$$

📖 Παράδειγμα 5

Να υπολογιστεί η συνάρτηση αυτοσυσχέτισης του σήματος $x(t) = A\cos(\Omega_0 t + \theta)$

Απάντηση: Επειδή το δοθέν σήμα είναι περιοδικό, θα υπολογίσουμε τη συνάρτηση αυτοσυσχέτισης από τη σχέση:

$$\begin{aligned} R_{xx}(\tau) &= \frac{1}{T_0}\int_{T_0} x(t)\, x(t+\tau)\, dt = \frac{1}{T_0}\int_{T_0} A\cos(\Omega_0 t + \theta)\, A\cos(\Omega_0(t+\tau) + \theta)\, dt \\ &= \frac{A^2}{T_0}\int_{T_0} \frac{1}{2}[\cos(\Omega_0 t + \theta + \Omega_0(t+\tau) + \theta) + \cos(\Omega_0 t + \theta - \Omega_0(t+\tau) - \theta)]\, dt \\ &= \frac{A^2}{2T_0}\int_{T_0} [\cos(2\Omega_0 t + 2\theta + \Omega_0\tau) + \cos(\Omega_0\tau)]\, dt \\ &= \frac{A^2}{2T_0}\int_{T_0} \cos(2\Omega_0 t + \Omega_0\tau + 2\theta)\, dt + \frac{A^2}{2T_0}\cos(\Omega_0\tau)\int_{T_0} dt = \\ &= \frac{A^2}{2T_0}\int_{T_0} \cos(2\Omega_0 t + \Omega_0\tau + 2\theta)\, dt + \frac{A^2}{2}\cos(\Omega_0\tau) \end{aligned}$$

Το πρώτο ολοκλήρωμα ισούται με μηδέν, επειδή είναι ολοκλήρωμα συνημιτόνου σε μια περίοδο. Επομένως η αυτοσυσχέτιση είναι:

$$R_{xx}(\tau) = \frac{A^2}{2}\cos(\Omega_0\tau)$$

Σχόλιο: Από την επίλυση παρατηρούμε ότι:

- το αποτέλεσμα λαμβάνει μέγιστη τιμή ένα (1) για υστέρηση $\tau = kT_0$ και ελάχιστη τιμή μηδέν (0) για υστέρηση $\tau = kT_0/2, k \in Z$.
- στην αυτοσυσχέτιση δεν εμφανίζεται ο όρος της φάσης (θ).

4. Φασματικές Πυκνότητες

Παράδειγμα 6
Να υπολογιστεί η ενέργεια της ζώνης αρμονικών $\Omega_1 = 0$ ως $\Omega_2 = 20\pi$ του σήματος $x(t) = e^{-t}u(t)$, καθώς επίσης και το ποσοστό της ενέργειας σε αυτή τη ζώνη συχνοτήτων ως προς τη συνολική ενέργεια του σήματος.

Απάντηση: Ο μετασχηματισμός Fourier του $x(t)$ είναι $X(\Omega) = 1/(1 + j\Omega)$. Επομένως η φασματική πυκνότητα ενέργειας είναι:

$$S_x(\Omega) = |X(\Omega)|^2 = \frac{1}{1+\Omega^2}$$

Η ενέργεια στην περιοχή συχνοτήτων $[0, 20\pi]$ δίνεται από τη σχέση:

$$E_x(0, 20\pi) = \frac{1}{\pi}\int_0^{20\pi} \frac{1}{1+\Omega^2}\, d\omega = \frac{1}{\pi}\tan^{-1}(\Omega)\Big|_0^{62,8} = \frac{1}{\pi}\tan^{-1}(62,8) \approx \frac{1}{2,1} Joules$$

Η συνολική ενέργεια του σήματος μπορεί να υπολογιστεί στο πεδίο του χρόνου ή της συχνότητας και αντίστοιχα είναι:

$$E_x = \int_0^{+\infty} (e^{-t})^2\, dt = \frac{1}{2} \qquad \text{ή} \qquad E_x = \frac{1}{\pi}\int_0^{+\infty} \frac{1}{1+\Omega^2}\, d\Omega = \frac{1}{2}$$

Επομένως το ποσοστό της ενέργειας στο διάστημα συχνοτήτων (0, 20π) σε σχέση με τη συνολική ενέργεια, είναι περίπου 95% (=2/2,1).

Παράδειγμα 7
Δίνεται το σήμα $x(t) = u(t)$. Να δειχθεί ότι είναι σήμα ισχύος και κατόπιν να υπολογιστούν η ισχύς, η μέση χρονική συνάρτηση αυτοσυσχέτισης και η φασματική πυκνότητα ισχύος.

Απάντηση: Η ενέργεια του σήματος είναι:

$$E_x = \lim_{T\to\infty} \frac{1}{T}\int_{-T}^{T} |u(t)|^2\, dt = \lim_{T\to\infty} \frac{1}{T}\int_0^{T} 1\, dt = \lim_{T\to\infty} T = \infty$$

και η ισχύς του είναι:

$$P_x = \lim_{T\to\infty} \frac{1}{2T}\int_{-T}^{T} |u(t)|^2\, dt = \lim_{T\to\infty} \frac{1}{2T}\int_0^{T} 1\, dt = \lim_{T\to\infty} \frac{1}{2T} T = \lim_{T\to\infty} \frac{1}{2} = \frac{1}{2}$$

άρα είναι σήμα ισχύος. Επομένως θα υπολογίσουμε τη μέση συνάρτηση αυτοσυσχέτισης του σήματος:

$$R_x(\tau) = \lim_{T\to\infty} \frac{1}{2T} \int_{-T}^{T} u(t)u(t-\tau)dt = \lim_{T\to\infty} \frac{1}{2T} \int_{\tau}^{T} 1\, dt = \lim_{T\to\infty} \frac{1}{2T} (T-\tau) = \frac{1}{2}$$

Επειδή η φασματική πυκνότητα ισχύος του σήματος είναι ο μετασχηματισμός Fourier της μέσης χρονικής συνάρτησης αυτοσυσχέτισης, έχουμε:

$$S_x(\Omega) = \mathcal{F}\,\{R_x(\tau)\} = \pi\, \delta(\Omega)$$

Σημείωση: Παραδείγματα που σημειώνονται με αστερίσκο (*), υπάρχουν και στις διαφάνειες των διαλέξεων θεωρίας.